

פתיחות הערות הרצייה לאגרת תקנה - 2

בעזהש"י

[15] "...מאימתי תמה זכות אבות? אמר רב: מימות הושע בן בארי, שנאמר: 'אגלה את נבלותה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי', ושמואל אמר: מימי חזאל, שנאמר: 'וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז', וכתוב ויחן די אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה'..." (שבת נה ע"א)

"אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה, דהא כתיב 'וזכרתי את בריתי יעקוב' אף לאחר גלות, ואנן אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית, ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב למען בריתו ולא למען זכותו..." (תוד"ה ושמואל שם)

"...אמר להם הנביא לישראל: 'וזכור את בוראך', זכרו את בוראכם עד שבחורכם קיימין, עד שברית כהונה קיימת, שנאמר (שמואל-א ב) 'ובחור אותו מכל שבטי ישראל', עד שברית לוויה קיימת, שנאמר (דברים יח) 'כי בו בחר ד' א-להיך מכל שבטיך וגוי, עד שברית ירושלים קיימת, שנאמר (מלכים א-ב) 'העיר אשר בחרתי בה', עד שמלכות בית דוד קיימת, שנאמר (תהלים עח) 'ויבחר בדוד עבדו', עד שבית המקדש קיים, שנאמר (ד"ה-ב ז) 'ועתה בחרתי והקדשתי את הבית הזה', עד שאתם קיימין, שנאמר (דברים ז) 'בך בחר ד' להיות לו לעם נחלה', 'עד אשר לא יבואו ימי הרעה' אלו הן ימי הגלות, הה"ד (עמוס ו) 'המנדים ליום רעי' 'והגיעו שנים אשר תאמר' שזכות האבות בטלה..." (קהלת רבה, יב; ז)

[16] "...ואחר כך הפזירה, כי מצד החסד יש לפקוד אותם, שאף אם אינו בדין הוא מצד החסד, ולפיכך ויזכור א-להים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, כי זכירת האבות על בנים הוא חסד גמור. וכן תיקנו חכמים יזכור חסדי אבות ומביא גואל, שזוכר חסדי אבות ובשביל זה ראוי להתחסד גם כן עם זרעם ולנהוג עימהם במידת חסד, כדכתיב (שמות לג) 'נוצר חסד לאלפים', שהחסד שעושים האבות זוכר לבניהם ונוצר אותם..." (מהר"ל, גבורות ד', פרק כא)

"...וזה אומרם במדרש (ויק"ר פליו) 'כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה' רבי יהודה בר חנן בשם רבי ברכיה אומר: אם ראית זכות אבות שמטה וזכות אמהות שנתמוטטה - הידבק בגמילות חסדים, שנאמר: 'כי ההרים ימושו' זהו זכות אבות, 'והגבעות תמוטינה' אלו אימהות, 'וחסדי מאיתך לא ימושו' - אמר רבי חייא: לעולם זכות אבות קיימת ולעולם מזכירין אותן, שנאמר: 'כי א-ל רחום ד' א-להיך ולא ישכח את ברית אבותיך' 'עד כאן. ויש לשאול: מה ענין החסד אל זכות אבות. והדברים כמו שאמרנו, כי האבות הם בנן חזק, והם יסוד הבנן, כמו ההר אשר לא ימושו, וישראל הם תולדותיהם של האבות, נבנים עליהם, ולכך אמר אם אין זכות אבות ידבק בגמילות חסדים, שהוא בנן של עולם גם כן, כדכתיב 'עולם חסד יבנה', ודבר זה יתן קיום לעולם שלא יתמוטט. כי כאשר הם דבקים בחסדי הקב"ה יש לנמצאים הקיום בו יתברך עד שאין להם נפילה, כמו שבארנו כי מצד החסד אין לעולם התמוטטות, כמו שאמר 'איתן'. ומזה תבין שתיקנו בתפילה

יא-להי אברהם א-להי יצחק וא-להי יעקב, שזכר שלושה אבות שהם יסוד חזק וגיבן לישראל, ואמר כי היסוד העליון יותר על חסדי האבות, שאף אם חיו נתמוטטה זכות אבות וזכות אימהות, אז יתנדב בחסד, ודבר זה הוא במקום חסדי אבות..."

(מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב גמילות חסדים, פרק ג)

"...אני זוכר שאחרי מלחמת ששת הימים התלהבנו מאוד מהניצחון. שאלתי את מו"ר הרצ"ה קוק 'במה זכינו?' והוא אמר: אחת ולתמיד צריך להבין שלא זכינו, זו לא זכות שלנו, זו מתנה של הקדוש ברוך הוא, כחלק מהתהליך שקורה בארץ ישראל. זו יד ד'. זו תכנית ד'..."

(הרב שלמה אבינר שליט"א, מתוך עתון "בקהילה")

20 { "והנה, העבודה מצינו בתורה בשני פנים, דהיינו מיראה ומאהבה. והאריכו רבותינו ז"ל בזה, גם המחברים. גם בארו כי יש עבודת חוץ ויש עבודת פנים, דהיינו: יראה ואהבה חיצונית ויראה ואהבה פנימית, יראה ואהבה חיצונית הוא שגרא את עצמו ואוהב את עצמו, והיראה והאהבה הפנימית הוא שגרא את השם יתברך ואוהב את השם יתברך..."

היראה שהיא עבודת חוץ, היא אשר יראת א-להים בלבנו, אמנם הוא ירא מעבור על מצוותיו שלא יענישוהו העונשים ההם המתחייבים מהעבירות ההם אשר הוזהר עליהם... והגרא ועובד על הדרך שאמרנו אינו ירא כי אם את עצמו, שלא יענש בעונשים ההם... ואם שאלו סיבות מונעות האדם מחטוא, מכל מקום מזה הצד הם טובות, שהרי הוא מאמין שיש אדון משלם גמול לאויביו, הנה אין היראה הזאת לבד הנדרשת מהשלמים. ואמנם כל סיבה המונעת את האדם מפוא בדמים ומהתגאל באשמים היא טובה, והרשות נתונה לעסוק בה, וכאומרם פרק מקום שנהגו (פסחים נ ע"ב) 'לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', כי אמנם היראה הזאת, החיצונית, פתח והתחלה לבוא ממנה אל הקודש פנימה, היא היראה הפנימית, הטהורה" (שלי"ה, בעשרה מאמרות, תחילת מאמר שלישי ורביעי)

"...יראת העלש כפשוטה, שאדם יירא מעבר את פי ד' א-להיו מפני הענשים אשר לעברות, אם לגוף ואם לנפש: והנה, זאת קלה ודאי, כי כל אדם אוהב את עצמו וירא לגפשו, ואין דבר שירחיק אותו מעשות דבר-אחד יותר מן היראה שלא תבואו בו איזה רעה, ואין יראה זו ראונה אלא לעמי הארץ ולנשים אשר דעתן קלה, אך אינה יראת החכמים ואנשי הדעת:

המין השני הוא יראת הרוממות, והוא שהאדם ירחק מן החטאים ולא יעשם מפני כבודו הגדול ותברך שמו... והנה זאת היראה אינה כל כך קלה להשיג אותה, כי לא תגלד אלא מתוך ידיעה והשקלה, להתבונן על רוממותו ותברך ועל פחיתותו של האדם, כל אלה דברים מתולדות השכל המבין ומשכיל..."

(רמח"ל, מסילת ישרים, פרק כד)